

Клімова Галина Павлівна

*доктор філософських наук, професор,
провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ІННОВАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ІМПЕРАТИВ СУЧАСНОСТІ

Розкривається зміст основних теоретико-методологічних підходів до розуміння сутності інновації. Виявляються відмінності в розумінні інновацій в контексті різних сфер життєдіяльності суспільства. Розглядається співвідношення «традиції» та «інновації», їх взаємозв'язок і взаємозумовленість. Аналізуються сутність інноваційного суспільства і умови його становлення. Розглядаються особливості інноваційного типу соціального розвитку.

Ключові слова: інновації, традиції, інноваційне суспільство.

Klimova Halyna

*Doctor in Philosophy, Professor, Leading researcher of the Scientific
Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative
Development of the NALS of Ukraine*

THE INNOVATIVE SOCIETY AS THE IMPERATIVE OF THE MODERNITY

The content of the main theoretical and methodological approaches to understanding the essence of innovation is revealed. Differences in understanding

of innovations in the context of different spheres of life of society are revealed. The relation of «tradition» and «innovation», their interrelation and interdependence are considered. The essence of innovative society and conditions of its formation are analyzed. Features of innovative type of social development are considered.

Keywords: innovations, traditions, innovative society.

Одним з найважливіших імперативів сучасності є затвердження інноваційного розвитку як домінуючого способу соціального оновлення. В зв'язку з цим перед Україною стоїть надскладне завдання – забезпечити становлення інноваційного суспільства, сформувати ефективну національну інноваційну систему, потужний високотехнологічний комплекс, диверсифікувати економіку, створити умови для реалізації творчого потенціалу особистості. Інноваційність, рівень і спрямованість якої визначають характер соціального розвитку, повинна стати атрибутом українського суспільства, що трансформується. Тільки в цьому випадку Україна зможе увійти до числа розвинених країн по рівню соціально-економічного розвитку і зайняти лідируюче положення в умовах світу, що глобалізується.

Інноваційне суспільство - це суспільство, яке на постійній основі шукає, розробляє, впроваджує інновації і за рахунок цього увесь час рухається вперед. Це суспільство, яке не просто відкрите для інновацій. Воно саме безперервно генерує інновації різних видів і рівнів. Його функціонування повністю залежить від швидкості впровадження нового знання в усі сфери суспільного життя. Таке суспільство є найбільш динамічним і стійким, але при дотриманні однієї умови: воно повинне вірно оцінювати наслідки впровадження кожної інновації і виключати ті, які становлять загрозу для життя людини [1, с. 15].

Поняття «інновація» (лат. Innovation – «зміна», «оновлення», «введення новизни») має давню історію. У французькій розмовній мові це слово було поширене ще з кінця XIII ст. і використовувалося для позначення здатності людини створювати щось нове. В науковій літературі цей термін став використовуватися в XIX ст. і спочатку означав процес введення елементів однієї культури в іншу. На початку XX ст. у працях Р. Тарда, Й. Шумпетера, Н. Кондратьєва був виявлений зв'язок між феноменом інновації та економічною динамікою

суспільства, дане поняття зазнає серйозну смислову трансформацію, в результаті якої втрачає своє первинне культурологічне значення і наповнюється в першу чергу техніко-технологічним і економічним змістом. Так, у роботі Р. Тарда «Соціальна логіка» зазначається, що індикатором суспільного прогресу виступають винаходи і нововведення, які розрізняються тим, що винахід – це щось принципово нове (продукт, артефакт), а нововведення – це процес освоєння винаходу. У працях австрійського економіста Й. Шумпетера інновація постає як будь-яка можлива зміна, викликана виготовленням нового блага, впровадженням нового методу виробництва, освоєнням нового ринку збуту; отримання нового джерела сировини, проведенням відповідної реорганізації. На думку Й. Шумпетера, інновація мотивована підприємницьким духом особливого типу підприємця – «новатора».

З ім'ям Н. Кондратьєва пов'язана теорія циклічного розвитку, в якій особливе місце займає динаміка нововведень як цілеспрямованого і інтенсивного використання відкриттів і винаходів, що міняють одночасно економічне і соціальне життя. Можна стверджувати, що починаючи саме з робіт Н. Кондратьєва і завдяки другій хвилі науково-технічної революції була затребувана лише та частина інноватики, яка найбільш тісно пов'язана з техніко-технологічними змінами і лише потім стала швидко прогресувати соціальна інноватика.

Проблемі взаємозв'язку інновацій з економічним зростанням була присвячена нобелівська лекція (1971 р.) С. Кузнеця, в якій він ввів у науковий обіг поняття «епохальні» інновації для позначення переворотів, які відбуваються раз на кілька століть і радикально змінюють обличчя суспільства.

У сучасній економічній інноватиці виділяється два основні підходи до аналізу поняття «інновація»:

1. Інновація розглядається як процес впровадження нововведень, доведення наукової ідеї або технічного винаходу до стадії практичного використання, що приносить прибуток.

2. Інновація розглядається як результат творчого процесу, реалізації нових ідей і знань з метою їх практичного використання для задоволення певних потреб споживачів [2, с. 32–38].

Разом з тим в даний час проблема інтерпретації інновації не вичерпується тільки економічним контекстом. Цей феномен зруйнував

традиційні межі економічної теорії і набув загальносоціального характеру. З кінця ХХ ст. дослідниками були зроблені численні і дуже плідні спроби подолання техніко-економічної парадигми, що склалася, у вивченні цього явища, розширення предметної області інноватики.

В зв'язку з цим в сучасній науковій літературі існує два підходи до визначення інновації: вузький (соціально-економічний) і широкий (соціально-філософський). Прибічники вузького підходу розділяють традиційну точку зору на сутність інновації і особливо акцентують свою увагу на її ринковій значущості, прибутковості, комерційному ефекті. Прибічники ж широкого підходу не обмежують теоретичний аналіз інновації тільки техніко-економічним аспектом. Вони зв'язують цей феномен безпосередньо з розвитком інших сфер суспільного життя і стверджують, що інновації охоплюють увесь соціальний простір. Їх природа універсальна. Вони проявляються в кожній функціональній підсистемі суспільства: економічній, політичній, соціальній і духовно-культурній. Інновації пронизують усі сфери життя суспільства, допомагають розкрити логіку його розвитку і, отже, набувають онтологічного значення.

Слід зауважити, що інноваційний розвиток – це спосіб функціонування соціальних систем, при якому тенденції впровадження нових ідей, технологій, норм і цінностей в усіх сферах суспільства переважають над протилежними тенденціями збереження існуючого стану. Складність проблеми інноваційного розвитку суспільства пов'язана в першу чергу з тим, що в цьому випадку діють закони функціонування систем: для свого існування система потребує балансу між двома протилежними тенденціями - збереження свого стану і розвитку. Переважання однієї з цих тенденцій веде або до руйнування системи і хаосу в соціальному і екзистенціальному сенсі, або до застою, ведучому рано чи пізно до того ж руйнування відкритої системи, що втрачає здатність адекватно реагувати на виклики і імпульси, неминуче проникаючі в систему ззовні, – з боку інших соціальних систем або приводи. Творча ідея як передумова інновації є однією з її численних складових. Інновації ж – це ще і спосіб організації і отримання результату творчої діяльності в створенні і закріпленні нового. Але творче начало, що породжує інноваційні ідеї, не

завжди здатне пробитися через традиційні стереотипи. Виникає одна з основних проблем в становленні інноваційного суспільства - проблема співвідношення інновації і традиції в соціальному розвитку.

У контексті соціальної філософії традиція визначається як спосіб буття і відтворення елементів культурної спадщини, що фіксує стійкість та спадковість досвіду поколінь, часів та епох. Традиція, з одного боку, акумулює в собі систему норм і цінностей, що складають основу соціуму, культури або інтелектуального правління. З іншого боку, вона виступає формою взаємодії сучасного і минулого, механізмом збереження і передавання образів, прийомів і навичок діяльності, що мають конкретно історичну реалізацію. Без традиції інновація неможлива. Традиція – історичний шаблон в темі, запитаннях, у відповідях, у способі думки, у задачах і способах їх вирішення і т.п. Будь-яка сталість, що слугує опорою для можливих інновацій, може розглядатися як «традиція». Отже, інновація у сукупності з традицією утворює нерозривну єдність, в якій традиція постає як своєрідна «точка відліку» інноваційності. Варто наголосити на тому, що сама інновація («стала» її форма) згодом стає традицією. Відбувається своєрідний діалектичний розвиток: традиція замінюється інновацією, яка сама згодом стає традицією.

В інноваційному суспільстві яскраво виражена орієнтація на інновації, на поступальний, нециклічний соціальний розвиток. У ньому інновації переважають над традицією. Це суспільство, у якому джерелом переваг і конкурентоспроможності є ресурси, засновані на нових знаннях, наукових ідеях та інформації. Його відмінними ознаками є високоорганізована та добре фінансована наука та освіта; розвинена інфраструктура розповсюдження знання; орієнтація на творчий потенціал особистості, групи людей та організації. Це забезпечує його динамічний та стійкий розвиток, спрямованість до інновацій, новизни.

Разом із тим інноваційна активність суспільства, інтенсивність розробки та впровадження прогресивних нововведень у практику його функціонування залежить від інноваційної політики держави, стану економіки та наявності в ньому систематизованої інноваційної інфраструктури, яка виступає як сукупність інституцій, що здійсню-

ють матеріально-технічне, фінансове, організаційно – методичне, інформаційне, консультаційне та інше забезпечення інноваційної діяльності.

Становлення інноваційного суспільства засноване на законодавчо забезпеченій державній інноваційній політиці, яка охоплює не лише сферу створення інновацій, але і сферу їх можливої комерціалізації, їх практичного застосування. У зв'язку з цим вона виконує інтегративну функцію, спрямовану на об'єднання в єдиний комплекс фундаментальної та прикладної науки, інфраструктури, комерціалізації технологій та безпосередньо виробництва інноваційної продукції.

Невід'ємною умовою становлення інноваційного суспільства є створення ефективної національної інноваційної системи, що передбачає не лише формування продуманої системи стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання у середині країни, але й інтеграцію НІС у світову інноваційну систему. Це дозволяє здобути бажаного ефекту та прискорити процес технологічної диверсифікації економіки та темпів економічного росту, забезпечити реалізацію науково-технічного, інтелектуального та промислового потенціалу, а також сформулювати економічний механізм розвитку інноваційного підприємництва.

Перехід суспільства до інноваційного сценарію свого розвитку об'єктивно пов'язаний також із необхідністю інноваційного реформування вищої школи, що передбачає створення дослідницьких університетів, формування інноваційного клімату у ВНЗ, комплексну реалізацію інноваційних освітніх програм та інноваційних методів навчання, створення інноваційної інформаційно-освітньої сфери. Це дозволяє забезпечити підвищення якості вищої освіти, формування кадрового потенціалу для високотехнологічних галузей економіки, проведення широкого спектру фундаментальних та прикладних досліджень і трансферу їх результатів в різні сфери суспільного життя, формування інноваційної особистості як найважливішого суб'єкту становлення інноваційного суспільства.

Таким чином, інноваційне суспільство знаменує собою перехід від суспільства, заснованого на індустріальних технологіях, до су-

пільства, основним змістом якого є інновації, які набувають статус головного індикатора соціального прогресу. В силу цього вони є основним імперативом соціального розвитку і визначають становлення суспільства нового типу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клімова Г. П. Інноваційне суспільство – новий історичний етап цивілізаційного розвитку. *Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні*: монографія / за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків: Право, 2015. С. 8-40.
2. Кузнецова Ю. А. Особенности типологии инноваций зарубежных и отечественных ученых. *Инновационная деятельность*. 2014. № 3. С. 31-40.

REFERENCES

1. Klimova, H. P. (2015). Innovatsiine suspilstvo – novyi istorychnyi etap tsyvilizatsiinoho rozvytku. *Kontseptualni zasady stanovlennia innovatsiinoho suspilstva v Ukraini*. Yu. Ye. Atamanova (Ed.). Kharkiv: Pravo, 8-40 [In Ukrainian].
2. Kuznetsova, Yu. A. (2014). Osobennosti tipologii innovatsiy zarubezhnykh i otechestvennykh uchenykh. *Innovatsionnaya deyatelnost – Innovative activity*, 3, 31-40 [In Russian].